

Besta'dan Yükselen Ekolojik Söz

Rihan Gök

Doğanın Bedeni-
Tanrıçaların Besta'da
Dirilişi

Leyla çite

Ekolojik Yaşam'ın
Başlangıcı Olarak
"Barış"ı Düşünebilmek

Menekşe Kızıldere

Kapitalist Erkek Egemen
Düzenin Çöküşü; İklim Krizi

Bediz Yılmaz

Afete Dirençli Kentler
İçin Ekolojik Parklar:
Yaşam (Afet) Parkı*

Rojda Bedia Akkaya

Besta'nın Zirvesine Doğru
Direniş Nöbeti

Cemile Kaçar

Yaşam İçin Bestada Yürüdük:
Ekokırımına Karşı Barışın ve
Özgürlüğün Çığılığı

İÇİNDEKİLER

1

Doğanın Bedeni- Tanrıçaların Besta'da Dirilişi

Rihan Gök

8

**Ekolojik Yaşam'ın Başlangıcı Olarak "Barış"ı
Düşünebilmek**

Leyla Çite

12

Kapitalist Erkek Egemen Düzenin Çöküşü; İklim Krizi

Menekşe Kızıldere

20

**Afete Dirençli Kentler İçin Ekolojik Parklar: Yaşam
(Afet) Parkı***

Bediz Yılmaz

24

Besta'nın Zirvesine Doğru Direniş Nöbeti

Rojda Bedia Akkaya

27

**Yaşam için Besta'da Yürüdük: Ekokırım Karşı Barışın
ve Özgürlüğün Çığılı**

Cemile Kaçar

Doğanın Bedeni- Tanrıçaların Besta'da Dirilişi

Rihan Gök-28 Eylül 2025

Geçmiş tarihten günümüze ormanların ve doğanın bekçisi olan Artemis, Durga ve Demeterler gökten yeryüzüne inerek Besta'da kavga vermişlerdir. Mücadelenin ön saflarında yer alan ve tarihte de doğa ile ekolojik kadim bağı bulunan kadınlar, insan merkezietçi değil ekolojik bir yaşamın inşası için oradaki her bir ağacın kökleri olup toprağa tutunmuşlardır

Tarihten günümüze doğa tabiri retorik bir evrim geçirmiştir. Bizler için doğanın tanımı ve pozisyonu biyolojik ve sosyolojik evrim süreci ile birlikte sürekli bir devinim halindedir. İnsan varlığı tarih sürecinde gerçekleşen olay ve olgular ışığında doğa içerisindeki yaşam alanında farklı yaşam modülleri kurmuştur. Buna binaen uygarlıklar ve medeniyetler kurulmuş, insan formu topluluklar halinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Primitif dönemde insan yaşam alanları mağara ve ağaç kovukları olması ile birlikte, gelişen koşulların yanında aklın yaratımıyla devasa ve görkemli barınaklar inşa edilmiştir. Aklın ve muhakemenin varlığı evrim sürecinde insan varlığı hususunda kilit bir rol oynamıştır.

Akıl ve muhakeme doğayı anlamak ve kavramak için farklı disiplinler üretmiş ve bu disiplinlere göre doğa karşısında veya içerisinde bir pozisyon aldığını düşünmüştür. İnsan varlığının en temel güdülerinden olan anlama arayışı ve merak mı bizi bu sonuca getirdi? Bu güdüyle ortaya çıkan dinler, mitoloji, bilim, ideolojiler ve hatta spiritüel ekoller ile doğaya suni anlamlar yüklendi.

Mistik ve sonradan yaratılan bu anlamlar doğaya atfedilerek akıl ve muhakemenin ufku genişletilmeye çalışıldı. Var olma kaygısı ile ortaya çıkan bu güdü insanlığın primitif

zamanlarında doğa içerisinde zayıf ve ürkek bir konumda olduğu algısı yarattı. Kavrama arayışı ile birlikte her bir bilgi ve anlamın, yaratma disiplininin doğa içerisinde pozisyonel bir güç yarattığı düşünöldü. Gelin bunu evrimin ve modern bilimin perspektifiyle açıklayalım.

İnsan var olduğu ” ilkel ” ve ” yabani” zamanlarında doğada kolaylıkla elimine edilebilirdi. İnsanlığın bir arada yaşaması ve akıl- muhakemenin varlığı ile birlikte doğadaki diğer varlıkları domine edebilecek bir popölasyona dönüşmesini sağladı. Bir arada yaşama hali yukarıda da ifade ettiğimiz üzere farklı disiplinler çemberinde gerçekleşmiştir. Bu sırada dünyada farklı cinste homolar da bulunmaktaydı. Türümüzün evrildiği homo sapiensin homo cinsinin en zeki türü olduğu kabul görmektedir. Ve hayatta kalan homo cinsinin en zeki türü oldu (!).

Aklın ve muhakeme tahakkümünün serüveni bu şekilde başlamış oldu. Peki insanlığın doğa tabiri nasıl bir seyirde evrimleşti? Bunun için yukarıda ifade ettiğimiz gibi insanlığın anlamak ve kavramak arayışı ile ortaya çıkardığı sonuçlardan yola çıkmamız gerekiyor. Primitif dönemde insan akli için doğa, evren ve dünya muazzam bir belirsizlik ve karmaşıklık halini yansıtıyordu. Dolayısıyla bu durumda insanlığın noksan olduğu kabul görölüyordu. Bu dönemler insanlığın henüz tahakküm, kurnazlık ve küstahlıkla tanışmadığı dönemlerdir.

Modern bilime göre bu seyirde ilerleyen zamanda insan varlığı çevresinde olup biten her şeyi kavramaya ve öngörülebilir olma halini yaratmaya çalıştı. İlk zamanlarda doğada gerçekleşen her olguya mistik anlamlar atfedildi. Daha sonra bunlarla başa çıkmanın ve var olabilmenin başka yollarını keşfetti. Örneğin insan varlığı için olumsuzluk teşkil eden hava koşullarından korunabilmek ve daha sağlıklı, verimli bir şekilde türün devamlılığını sağlayabilmek için mağara ve ağaç kovuğunu barınak olarak kullanmışlardır. Bu sırada gerçekleşen doğa olaylarına bir anlam biçmişlerdir.

İnsanlığın bu “yabanıl” yaşam biçimi anlama ve kavrama güdüsü ile versiyon değiştirmiştir. İnsanlık topluluklar oluşturup uygarlıklar kurduğu dönemlerde insanlığın ortak kabulü olan disiplinler bulunmaktaydı. Bu disiplinler insanların birbiriyle, diğer varlıklarla ve doğayla ilişkilerini düzenliyordu. Her bir disiplin bu hususları revize ederek bir tebaa yaratımında bulunmuştur. İlk çağ uygarlıklarının mitolojik tasvirlerinde doğa mistifize edilmiştir. Doğadaki her elemente kutsiyet ve tanrısallık nitelikleri yüklenmiştir. Bunun ışığında inanç sistemleri geliştirerek doğanın tahakkümünde oldukları kabul

görmüştür. İnsanlık tarihinin bilinen en eski tek tanrılı dini olan Zerdüştlükte, Tanrı Ahura Mazda'nın doğal bileşenlerden, yani ilk ateş ve sudan oluştuğuna inanılmaktaydı.

Bu husus bile başlı başına doğanın ve elementlerinin yüce bir kudrete sahip olduğunun düşünüldüğünü ve bu hususlara tapılarak tabiri caizse doğanın egemenliğini tanımışlardır. Zerdüşt dininde doğa olayları ve doğaya onur niteliğini yükleyerek insanın doğa içerisinde ona karşı olan eylemlerini düzenlemiştir. Örneğin havayı kirletmemek ve kötü kokularla doldurmamak için ölümlerin yakılmadığı bilinmektedir. Doğaya bir ruh ve algı atfedilerek doğanın rahatsız edilmemesi gerektiği ve daima onurlandırılması gerektiği düşünülmüştür. Zerdüşt dininden bir başka örnek daha verilebilir ki; tohum eken kişinin Ahura Mazda'nın nezdinde, yüz canlıya hayat vermiş kadar yüce olduğu bilinmektedir.

Aynı yaklaşımla ağaçların çürütülmesini ya da sökölmesini yasaklamaktadır çünkü bunlar insanlar ve dört ayaklılar için mutluluk kaynağıdır (1). Yine tarihin en eski destanı olan Gılgamış Destanı'nda da bahsedilmektedir ki, Humbaba figürü ormanın koruyucusu ve mistik özellikleri olan bir varlıktır. Ormanın kutsal olduğu ve ona zarar veren kimsenin Humbaba'nın gazabına uğrayacağı düşünülmekteydi. Antik Yunan, Roma, Hindu, İskandinav, Mısır, Çin ve diğer uygarlık mitolojilerinde de doğal tüm elementlere bir tanrıça karakteri biçilmiş ve bu elementlerin bu tanrıçalar tarafından korunduğu ifade edilmiştir. Örneğin Yunan ve Roma mitolojisinde Artemis kutsal ormanları ve hayvanları korur, tahrip edenleri cezalandırır. Yine Hint mitolojisinde Durga, doğanın dengesini bozacak güçlere karşı savaşı; doğa ve evrenin düzeninin korunması bağlamında savaşan arketiptir.

Tüm bu verilerden gördüğümüz üzere doğa tabiri insanlığın farklı disiplin ve zamanlarına göre başkalaşmıştır. Mezopotamya'da var olmuş olan medeniyetler de insan varlığının doğa ile ilişkisi hakkında bir düzen tesis etmiştir. Ve doğanın pozisyonu ilk medeniyetlerden sonraki medeniyetlere miras kalmıştır. Sümerlerce doğanın, insan yaşamını doğrudan etkileyen kozmik bir güç olduğu düşünülmekteydi. Daha sonra Akadlar tarafından da Sümerlerden kalan Doğa-ilah anlayışı sürdürülmekteydi. Bu durum Babiller ve Asurlularca da sürdürülmüştür.

Doğal olgular, spiritüel nitelikte birlikte tarihte bir figür ve karakter olarak var olmuşlardır. Doğanın mistik güçlerle bağdaştırılması Antik ve Orta Çağın dinamiğiydi. Modern tarih tabiriyle Rönesans ve bilimsel devrim döneminde insan varlığı için doğa artık kontrol edilemez ve öngörülemez olmaktan çıkmış, insan aklı ve algısı ile tanımlanabilir hale

gelmiştir. Doğa artık zeki olan homolar için amaç olmaktan çıkıp araç halini almaya başlamıştır. Aydınlanma ve sanayi devrimi sürecinde doğanın pozisyonu tamamen değişmiştir. Doğa üzerinde artık ekonomik faaliyetlerin kaynağı ve toplulukların himayesi gayelenmiştir. Son gelişmeler ile birlikte doğa bir sermaye alanı olarak görülmeye başlandı.

Aklın ve muhakemenin tahakkümü ile birlikte insan varlığı cüretkâr atılımlarda bulunmuştur. İnsanlık tarihinin tahakküm evresi sırasıyla doğaya, diğer canlı türlerine, kadın cinsine ve daha sonra farklı sosyal, siyasal sınıflara şeklinde gerçekleşmiştir. Geline bu noktada insan- doğa ilişkisi oldukça dejenere bir hal almıştır. İşgal, sömürü ve sermaye temelli yaşam alanları inşa edilmiş, insanlığın temel ihtiyaçları yozlaşmıştır. Canlı habitatını da barındıran doğa üzerinde küstahça ve doyumsuz bir talebi olmuştur. Doğa artık insanlık için kutsal ve dokunulmaz değildir, tanrılarca da korunmamaktadır. Doğayı ve ormanları koruyan tanrıçalar ve Humbaba artık yoktur. Akıl ve muhakemenin, tanrıçaları alt ettiği düşünülmekte. Doğa mefhumu insanlık için ilk dönemlerdeki anlamını yitirmesi ile birlikte beşeri yeni anlamlar atfedilmiştir. Doğa bir kaynak olarak insanlığın kullanımına sunulmuş ve insan türünün ekonomik ve ontolojik unsurlarına hizmet etmektedir.

Çarpık aydınlanma dönemi ile birlikte bilginin, sermayenin tahakkümü kurulmuş ve kapitalist modernite inşa edilmiştir. Sömürge güdülü olan bu sistem insanı doğanın bir parçası olmaktan çıkarıp adeta onun efendisi pozisyonuna koyma gafletinde bulunmuştur. Aklın ve bilginin canlı olan insan formunun biyolojik bir özelliği olduğu yadsınarak tahakküm aracı ve delili olarak görülmüştür. İnsan- doğa ilişkisi Murray Boockhin tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır; Boockhin iki doğanın var olduğunu düşünmektedir. Birinci doğa olan biyolojik doğa ile ikinci doğa olan toplumsal doğa şeklinde ayırım yapmaktadır.

İkinci doğa insan yaratımı yani sunidir. İkinci doğayı besleyen birinci doğadır. Bu iki doğanın birbiriyle girift bir ilişkisinin olduğu Boockhin tarafından ortaya atılmıştır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi ikinci doğa yani toplumsal doğa birinci biyolojik doğanın örüntüsü olmakla beraber ondan beslenmektedir. Bu yargı her ne kadar bizi ikinci doğanın, birinci doğanın bir parçası olarak ekolojist ve meşru pozisyona taşıyacağı düşünülse de günümüzce gelinen noktada görmekteyiz ki; ikinci doğa birinci doğa karşısında olumsuz bir gelişim göstermektedir. Yine Boockhin'e göre; insan evrimi, doğal

evrim ile gelişim göstererek insanlığın doğanın bir parçası olması yadsınamaz bir gerçeklik hali taşımaktadır.

Akıl ve muhakemenin varlığı insanların ve doğanın laneti değil, etik standartlar ile doğanın ve evrenin tabii bir dinamiği haline gelmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Kısacası Boockhin insan varlığının etik standartlar çerçevesinde hareket ederek eylemlerde bulunmasının ekolojist bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Boockhin'nin diyalektik doğa anlayışı aynı zamanda, insanın öz bilinçli haliyle yeni bir toplumsal sistemin yaratımını ifade etmektedir. Doğa ile ilişkinin uyumlu haliyle hayatta kalınabilen doğal seçim, rekabet temelli değil katılım temellidir. Günümüz sermaye ve sömürü güdülü şirketler ve devletler rekabeti temel alarak hareket etmektedirler.

Bu hususların evrimsel olarak gerçekleştiğini ifade eden Boockhin, organik toplum vasfını yitirdiğimiz hiyerarşik topluma geçtiğimiz sırada tahakkümün ivme kazandığını düşünmektedir. Boockhin organik toplumun özelliklerini şöyle özetler: “Bireyler, yaş grupları ve cinsiyetler arasında tam bir eşitlik; kullanım hakkı ve sonrasında da karşılıklılık, iç ilişkilerde zor kullanımından kaçınma ve son olarak ‘indirgenemez asgari’ -yani, topluluktaki her bireyin, yaşama araçlarının elde edilmesine katkıda bulunmak için gerçekleştirdiği çalışma miktarına bakılmaksızın ‘yiyeceğe, barınağa ve giyeceğe’ sahip olmasını gerektiren ‘devredilemez hakkı’. Organik toplum yerini tahakkümcü hiyerarşik topluma bırakmıştır.

İnsanlık tarihinin son 10.000 yılı tahakküm evrimi olarak seyretilmiştir. Tahakküm evriminin altın çağına şahit olduğumuz günümüz örneklerinden bazıları da Kürdistan’ da sömürü temelli ekolojik kırımlardır. Yıllardır Şırnak’ın Besta Bölgesinde gerçekleşen ağaç kesimleri tahakkümcü ve anti-ekolojik bir topluluğun ve devlet aygıtlarının elleriyle gerçekleştirilmektedir. İnsan varlığı dışında diğer canlı türlerinin de yaşam alanını oluşturduğu Besta Bölgesi’nin ekolojik yapısı değiştirilmeye çalışılmaktadır.

Kürdistan’ın diğer bölgelerinde de gerçekleştirilen eko-kırım, Şırnak’ta yaşananlar ile toplum nezdinde iğdiş etkisi yarattı. İktidar eliyle yapılan ağaç kesimleri politik güdülerle hareket edilerek bölgenin biyo dengesine zarar vermektedir. Bölge ağaçsız bırakılarak bölge canlıları nefessiz bırakılmak istenmektedir. Ağaçların kesilmesi ile birlikte bölgenin mikro ekosistemi zarar görecektir ve canlı yaşamına elverişsiz hale gelecektir. Doğada var olan çeşitli canlı popülasyonlarının yaşamını sürdürdüğü bölge, doğanın dinamiklerinden

yoksun bırakılmaya çalışılmaktadır. Bu şekilde hareket ederek politik temelli olarak bölgenin insansızlaştırılması söz konusudur.

Doğa aynı zamanda lokal olarak hafızayı oluşturmaktadır. Ağaçlar, bölgenin jeolojisi ve endemik bitkiler ile insan topukluları bölgenin temel unsurları olarak var olmuşlardır. Doğanın bir parçası olarak insanlık ile ortak bir hafıza inşa edilmiştir. Söz konusu bölgenin yok edilmeye çalışılması orada yaşayan topluluğun geleceğini tehdit etmektedir. Bu sebeple bu savaşım var olma savaşımıdır. Bölgenin doğal unsurlarının ortadan kalkması doğal unsur olan canlı popülasyonunun da ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Nitekim doğanın dönüşümü oldukça güçlüdür. Doğa zamanla kendini yeniden onarabilecektir.

İnsan tahakkümü doğanın bu dönüşüm gücü karşısında yenilgiye mahkumdur. Örneğin 2019 yılında dünyada pandemik salgının ortaya çıkması ile doğa kendini onarmış ve insan varlığının yarattığı tahribatları kısa sürede büyük ölçüde bertaraf etmiştir. Çarpıcı başka bir örnek Çernobil’de gerçekleşen nükleer felaket bile doğanın bu dönüşüm gücüne karşı duramamıştır. Yine en nihayetinde insanın da dahil olduğu canlı yaşam alanları zarar görmüş olup akıl ve tahakküm, felaketin zanlısı ve mağduru olmuştur. Daima devinim halinde olan dönüşüm gücü doğanın var olma teminatı niteliğindedir. Doğanın gücünün yadsınmaması gerektiği, aklın ve muhakemenin gücünün ancak doğa ile var olabileceği sarsılmaz bir hakikattir. Geçtiğimiz günlerde Besta Bölgesi’nde gerçekleştirilen mücadele ontolojik bir kavgadır.

Geçmiş tarihten günümüze ormanların ve doğanın bekçisi olan Artemis, Durga ve Demeterler gökten yeryüzüne inerek Besta’da kavga vermişlerdir. Mücadelenin ön saflarında yer alan ve tarihte de doğa ile ekolojik kadim bağı bulunan kadınlar, insan merkezietçi değil ekolojik bir yaşamın inşası için oradaki her bir ağacın kökleri olup toprağa tutunmuşlardır. İnsanlık tarihinin ilk zamanlarında da ekolojik mücadelenin ilk aktörü dişi cinsinden olan tanrıçalar olmuştur. İnsan özgürleşmesinin doğaya tahakküm ile sağlanacağını savunduğu liberalizm ve kapitalizmin aksine Besta’da organik, ekolojik toplumunun inşasının özgürleştireceği ve birleştireceği herkesçe anlaşılmıştır. İnsanın doğaya yönelik tahakkümünün temelini insanın insana olan tahakkümü olduğu kimi düşünürlerce ortaya atılmıştır. Tahakkümü besleyen dinamiklerin ortadan kaldırılması hiyerarşik ve inorganik yapıların ortadan kaldırılması ile mümkündür.

Besta’da verilen mücadeleye şirketlere, anti-ekolojik olan kurum ve iktidarlara karşıdır. İnsanın insana ve insanın doğaya tahakkümünün son bulması için Besta’da insan bedenleri bir günlüğüne ağaç formuna bürünmüştür. Sömürü temelli toplum ilişkileri tahakküm zincirinin en büyük halkasını oluşturarak insan- doğa ilişkisinin dejenere bir hale gelmesinde başat bir rol sergilemiştir. Bu hususta türcü değil bir bütün olarak ekolojik dinamikleri içeren tarzda bir mücadele edilmedir. Gerçekleştirilecek mücadele ile birlikte tahakküm zincirleri kırılmalı, özgür ekolojik toplum dönüşümü tamamlanmalıdır. Besta’da gerçekleştirilen nöbet eylemi kendimize şiar edindiğimiz bu toplumun inşası için hepimize umut olmuştur. Kadınların direnişin en ön saflarında yer alması, kadın-doğa ilişkisinin tarihselliği içerisinde tutarlılığını göstermektedir. Bölgenin kadim kaynakları olan destanlar, mitolojiler ve dinler doğanın tahakküm altına alınamadığını ve doğanın daima galip geldiğini ifade etmektedirler. İnsan ekolojik dinamiklerle ve doğayla bir bütün olarak var olmak zorundadır. Doğanın varlığı ontolojik olarak insanın varlığının temelidir. Kadınların öncülüğünde gerçekleşecek varlık savaşımında tahakküm son bulacak ve sermayedar şirketler, örgütler ve devletler yok olacaktır. Organik ve ekolojik toplumun inşası, faşizan yönetimlerin ve sermayenin sonu olacaktır. Böylece Organik ekolojik toplum inşası gerçekleşecektir.

DEMETERİN FİLİZLERİ BESTA’ DA YEŞERSİN.

Ekolojik Yaşam'ın Başlangıcı Olarak “Barış”ı Düşünebilmek

Leyla Çite-28 Eylül 2025

Toplumsal hak ve statülerin kazanılması, onarıcı adalet gibi konuların konuşulduğu barış sürecinden geçerken aynı varlık ve haklar savaşın çok daha geniş ve görünmez kılındığı hallerde sömürü altında iken gerçek bir barıştan bahsetmek mümkün hale gelmez. Aslında barış sürecine devletin, tüm öznelerin ekolojik bir bakış ve etikle yaklaşması demokratik bir bakışı da doğasında barındırmaktadır

Bir kurum olarak “savaş” yaşam varlıklarını ve yaşamın kendisini yok etmeye dayanan tahakkümün en yıkıcı boyutu olarak karşımızda duruyor. “Savaş, en büyük ekolojik yıkımdır” söylemi savaşın taraflarıyla birlikte tüm yaşama ve onun üyelerine yönelik bir saldırı olması sebebiyle ve bu yıkıcılığın tüm yaşam varlıklarını kapsamasından ileri geliyor. Barış’ı şart koşturmak, yaşamdan yana durmayı seçmek tam da bu noktada varlıkların kabulü ve yaşamını savunan bir başlangıç olarak ekolojik yaşamın da ön koşuludur.

Demokratik Toplum ve Barış çağrısıyla birlikte yaşanan tarihsel süreçte farklı coğrafya ve ülkelerde yaşanan deneyimlere benzer şekilde ‘barış’ konuşulurken yaşamın tüm üyelerine ve yaşamın bizzat kendisine karşı savaşçı-tahakkümcü ilişki biçimlerinin daha da derinleştiğini görüyoruz. Bizlere çoklu krizler yaşatılan bu kaoslar döneminde başka bir yaşam ve anlam mücadelesinin en çok büyüdüğü yerde tahakküm sistemlerinin saldırılarının da bu denli artması kaçınılmaz. Belki de önemli hale gelen mesele krizlerden çıkış yolunu yerelden evrensele doğru örgütlemek; toplumsal olan ve doğal olan içindeki değişimleri, çelişkileri birlikte okuyabilmek ve düşünebilmek.

“Toplumsal olan “ekolojik”, ekolojik olan “toplumsal”dır tespiti doğal-biyolojik varlık olan insanın ömrü 20 milyarı aştığı düşünölen evren tarihinde evrimsel gelişimini toplumsal politik bir varlık haline gelene dek tamamlamaya devam ettiğı ve buradan doğru öz bilince ulaştığı gerçekliğinden gelir. Toplumsal olanın doğal, doğal olanın toplumsal olandan ayrılmasıyla gerçekteşen kopuşlar bugün uçuruma dönüşen doğa-költür ilişkisinin temellerini oluşturmuştur. Elbette ki evren varlığının bize anlattığı hikaye evrenin ikilikler, başlangıç bitişlerden çok daha fazlası olduğı, toplumsal ve doğal olanın birbirinden uzaklaşsa da birbirinden tamamen kopmadığı ile ilgilidir. Tıpkı tüm savaşı, tahakkömcü sistem ve anlayışlara karşı hakikati unutulmayan ve pratik eylemleri her daim devam eden özgörlük ve direniş hareketleri gibi.

Dünyanın farklı coğrafyalarında gerçekteşen ekolojik kriz ya da olayların en küçük ekosistemden en büyüğüne birbirine etki ettiğı, evrenin ilişkisel bir döngüde birbirine görünmez bağlarla bağlı enerjiler, varlıklarla sarılı olduğunu söyleyebiliyoruz. Bugün Mersin Akkuyu’da gerçekteşecek bir nükleer patlamanın tüm dünyaya etki etmesi yahut iklim değışikliğinin sonuçlarını tüm dünya birlikte hissediyor ve yaşıyor olduğumuz gerçeğı gibi Türkiye’de gerçekteşecek barış ve demokrasi adımlarının başta Ortadoğı ve dünyadaki tüm halklara etki edeceğı de bir gerçektir. Ekolojik bilinç esas olarak parçadan bütüne bu döngüsellığı ve diyalektiğı görmek, yaşamı bu etkileşimsel diyalektikte okumakla başlayabilir.

Kendi yerelimizden evrene bu ilişkisellikte baktığımızda barışın sadece toplumsal alanda dönüşecek barışıl ilişkilerle gelmeyeceğini biliriz. Tıpkı özgörlük kavramının sadece insanlar ya da sadece bazı halklar için gerçekteştiğinde tüm yaşam ve onun varlıkları adına da “özgörlük” anlamına gelmeyeceğı gibi. Barışın ekolojisini kurmak yaşamın tüm üyeleri arasında kurulacak tahakkömsüz bir ilişki biçimini ve tüm yaşam varlıkları için özgörlüğü, doğal varoluşu gerekli kılar. En azından bu ideale doğru yol almak adına var olan ekolojik yıkımlara, doğanın ve yaşam varlıklarının kolonyal bir anlayışla sömürgeleştirilmesine karşı barışın ön koşulu olarak etik ekolojik bir duruşu savunmayı ve sürece bu etik anlayışı dayatmayı gerektirir. Dayatmayı gerektirir diyorum çünkü erkek egemenlikli işleyen devlet anlayışı ve sermaye güçleri doğanın, havanın, suyun, ağacın, kurdun, kuşun varlığını ve özgörlüğünü kabul noktasına yakın durmayı bırakın onlar üzerinde kurdukları bu tahakköm ve mülkiyetten vazgeçmekten çok uzaktalar. 90lı yıllarda özel savaş politikalarıyla, güvenlik adı altında kurulan barajlar, köy yakmalar, boşaltmalarla yaşamın tümüne karşı yürütölen Ekokırım şimdi şirketler eliyle; vahşı madencilik, siyanörlü altın madeni arama, GES’ler, HES’ler ve onlarca talan türüyle yine

sonuçları zorla yerinden edilme, insansızlaştırma olacak şekilde yürütölmekte. “Bugün bölgede yürütölen ekokırırma toplumsal ekoloji perspektifinden bakıldığında, bölgedeki bu madencilik furyası insan topluluklarının ve doğanın benzer şekilde tahakküm altına alındığı bir sömürü düzenine işaret eder. “Güvenlik” söylemi, ekolojik tahribatlara dair her türlü itirazı bastırmanın aracı haline gelmiştir. Doğa, bir kez daha hem savaşın hem kapitalist çıkarların kısıracında nesneleştirilmiştir. Bu durum, barışın yokluğunda ekolojik yıkımın ne denli kolaylaştığını göstermektedir. Savaşın devamı sadece silahların patlamasıyla değil, aynı zamanda doğanın sistematik biçimde metalaştırılmasıyla da sürdürölmektedir.”(1) Son yıllarda her şehrin doğal varlıklarına dönük yapılan saldırılar, orman yangınları (bilinçli yahut bilinçsiz), ağaç kesimleri de yerelden evrensele biyolojik çeşitliliği hedef almış; kimi coğrafyalarda onarılması güç kırımlara sebep olmuştur. Güvenlik politikası olarak ormansızlaştırma, doğayı düşman görölene karşı pasif bir siper olarak kullanma haline sermayenin de yıkım talan politikalarına dahil edilmesiyle sömürü ve rant alanı olarak doğanın kazanç aracına dönüştürölmesi de eklenmiştir.

“Toplumsal Ekoloji perspektifinden bakıldığında bu durum bir “ekosoykırım” olarak adlandırılabilir, yani belirli bir bölgenin ekolojisinin bilinçli politikalarla yok edilmesi ve o bölgenin insansızlaştırılması sürecinin iç içe geçmesidir.”(2)

Doğanın insansızlaştırılması, insanın da doğasızlaştırılması anlamına gelir. Tüm ekokırımlarda savaşçı ilişki biçiminin bütününü oluşturan özneleri ayırması ise evren birliğine ve özgür varoluşa yönelik bir savaştır esasında. Kürdistan coğrafyasında toplumun yaşam alanlarına, doğal alanlara yapılan saldırılar etkileri ve sonuçları düşünüldüğünde tarih, kültür ve kimliğe dönük de bir kırım olarak kendini göstermeye devam etmektedir. Toplumsal hak ve statülerin kazanılması, onarıcı adalet gibi konuların konuşulduğu barış sürecinden geçerken aynı varlık ve haklar savaşın çok daha geniş ve görünmez kılındığı hallerde sömürü altında iken gerçek bir barıştan bahsetmek mümkün hale gelmez. Aslında barış sürecine devletin, tüm öznelerin ekolojik bir bakış ve etikle yaklaşması demokratik bir bakışı da doğasında barındırmaktadır. Çünkü yaşamın bilgisi olarak gördüğümüz ekolojiyi demokrasiden ayrı tutmak mümkün değildir. Yaşamın bilgisini ahlaki politik ilkelerle birleştiren toplumsal güç, her varlığın iradesi ve öz gücüyle var olduğu komünle kolektif aklı ve demokrasiyi yaratır. O nedenle de ekolojik olan demokratik, demokratik olan ekolojiktir sözünü eyleme yansıtabiliyorsak etik ekolojik bir noktaya gidebiliyoruz demektir. Somut bir örnekle üzerine düşünecek olursak Kulp

Hesandin yaylasında yaşayan köylülerin kendilerine ait karar mekanizmalarıyla yaşadıkları yerle ilgili söz kuramamaları “demokratik” olmayan bir yönetim biçimine, bununla birlikte doğanın ve varlıkların da özgür olamadığı, özne olamadığı, özne şirketlerin yaşam varlıklarını nesneleştirdiği ve orada vahşi madencilik yürütmeye çalıştığı pratik ise “ekolojik” olmayan bir duruma işaret eder. Ekolojik olmayan demokratik, demokratik olmayan ekolojik olamamıştır. Demokrasiyi hakikatine kavuşturacak şey ise yaşamın tüm varlıklarını var oluş biçimiyle, özgünlüğüyle, özgür varoluşuna ulaşmayı destekleyecek şekilde alan açacak olan ve varlığın sözünü meclise taşıyacak olan ekolojik etik bakıştır. Tüm bu kesişimsellikler içinde yaşam alanlarımız, yaşam varlıkları için bir barış ortamı olmadığı; coğrafya ve doğa özgürleştirilmediği sürece toplumsal alan için gerçekçi bir barışın mümkün olamayacağını biliriz. Çünkü dağlardan akan özgür suyu içememek, tahakkümcü ilişkilerle bozulmamış doğal oksijenle ciğerlerimizi dolduramamak, doğa sömürüsü ve kadın, çocuk emeği sömürüsü dolu besinlerle yaşamımızı geçirmek de aslında yaşamın döngüsü ve bizler üzerinde yürütülen savaşın bir ömür yavaşça yaşadığımız sonuçlarıdır. Demokratik toplum şiarıyla örölmek istenen Barış süreci ise biz kadınlar ve yaşam savunucuları olarak tüm yaşam varlıkları arasında örölecek barışçıl, tahakkümsüz ilişkileri ve demokratik ekolojik bir yaşam pratiğini ; 3.doğaya doğru bir adımı da ifade ediyor.(doğanın ve toplumun tekrar uyum ve denge içeren bir ilişkiye ulaştığı, bütün haline geldiği yeni bir yaşamı ifade eden kavram;3.doğa) Gerçek anlamı toplumsallaştırıldığında ve pratiğe döküldüğünde esasında tüm yaşam için ,yaşamın tüm üyeleri için “Ekolojik Yaşam” ; sonsuz bir barışı , savaşçı tüm ilişkileri sonsuz reddedişi ; yeniden bütünleştirdiğimiz doğal varoluş ve özgürlük halini ifade edebilir.

Son Not:

- *Ekolojik Yaşam dergisi, Barışın Ekolojisi sayısı / Savaşın Ekolojik Boyutu ve Barışın Ekolojisi/Agit Özdemir (s. 51)*
- *Ekolojik Yaşam dergisi, Barışın Ekolojisi sayısı / Savaşın Ekolojik Boyutu ve Barışın Ekolojisi/ toplumsal ekoloji perspektifinden bir inceleme Agit Özdemir (s. 44)*

Kapitalist Erkek Egemen Düzenin Çöküşü; İklim Krizi

Menekşe Kızıldere-28 Eylül 2025

Komünal ekonomi, halkların kendi üretim ve tüketim kararlarını almasını sağlayarak doğaya zarar vermeyen ve dayanışmacı üretim biçimlerini güçlendirir. Yerel gıda sistemleri, kolektif mülkiyet biçimleri, su ve enerji ortaklıkları ve mikro-ölçekli yenilenebilir enerji projeleri, iklim değişikliğine karşı toplulukların direncini artırır. Kâr, artık birincil amaç olarak görülmez; ekolojik ve toplumsal ihtiyaçlar önceliklidir

İklim krizi, yalnızca atmosferdeki karbon oranının yükselmesinden ibaret değildir. Bu kriz, insanlık tarihinin belirli bir üretim ve iktidar biçiminin—kapitalist modernitenin—sonuçlarından birisidir. Erkek egemen, kolonyal ve sınırsız büyüme odaklı bu sistem, doğayı bir “kaynak”, toplumu ise sömürülebilir bir nesneye indirgemıştır. Vandana Shiva’nın ifade ettiği gibi, iklim krizi kapitalist erkek egemenliğin yaşamı sömürgeleştirme biçiminin doğal sonucudur (Shiva, 2016).

Erkek egemen kapitalist düzen, sermaye birikimini merkeze alarak doğayı ve toplumu metalaştıran; kadın emeğini görünmez kılan; militarizm, ulus-devlet ve bilimsel pozitivizm üzerinden kendini yeniden üreten bir iktidar sistemidir. Abdullah Öcalan, bu düzeni **kapitalist modernite** olarak tanımlar. Öcalan’a göre kapitalist modernite üç sacayağı üzerinde yükselir: ulus-devlet, endüstriyalizm ve kapitalizm. İklim krizinin kökeninde de tam olarak bu üçlü yer alır. Dolayısıyla, ekolojik yıkımı anlamak ve çözmek için, kapitalist moderniteyi çözümlmek ve onun ötesine geçen alternatifler geliştirmek gerekir.

Öcalan'ın buna karşı geliştirdiği demokratik modernite paradigması, ekoloji, kadın özgürlüğü ve demokratik toplum sacayakları üzerine kurulur. Bu paradigma, merkezîyetçi iktidar yerine yerel demokrasiyi, doğanın tahakküm altına alınması yerine onunla uyumlu yaşamı, erkek egemen zihniyet yerine toplumsal cinsiyet özgürlüğünü esas alır. Bu yazı, demokratik modernitenin sunduğu ekoloji ve barış perspektifini iklim krizine gerçek bir çözüm yolu olarak tartışmayı amaçlamaktadır.

İklim Krizi Nedir? Karbonun Ötesinde Bir Yıkım

İklim krizi, yalnızca atmosferdeki karbondioksit seviyesinin artması veya sıcaklık değişimleriyle sınırlı bir olgu değildir. Bu kriz, doğa, toplum ve ekonomi arasındaki ilişkilerin, kapitalist modernite tarafından yeniden düzenlenmesinin sonucudur. Yani iklim krizini anlamak, sadece iklim bilimini değil, aynı zamanda toplumsal ve politik güç ilişkilerini de analiz etmeyi gerektirir.

Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC, 2023) sanayi devriminden bu yana dünyanın ortalama sıcaklığının 1,2 °C yükseldiğini rapor etmektedir. Bu küçük gibi görünen artış, gezegenin iklim sisteminde geri dönüşü zor kırılma noktalarına yaklaşıldığını göstermektedir. Küresel ısınma ve sera gazı birikimi, okyanus ısısının artması, deniz seviyesindeki yükseliş ve buzulların erimesi, bu krizin fiziksel göstergeleridir (WMO, 2023; IPCC AR6). Atmosferik CO₂ konsantrasyonu 21. yüzyılda 400 ppm'in üzerine çıkarak kalıcı hale gelmiş ve insan kaynaklı sera gazı emisyonları gözlemlenen ısınmanın temel belirleyeni olmuştur.

Bu fiziksel çerçeve, aşırı hava olayları ve toplumsal etkilerle somutlaşır. 2022'de Pakistan'daki sel felaketinde 30 milyondan fazla insan evsiz kaldı; 2023'te Kanada'daki orman yangınlarında 18 milyon hektar alan yok oldu. Avrupa'da aynı dönemdeki sıcak hava dalgaları yüz binlerce erken ölüme yol açtı. Dünya Sağlık Örgütü, iklim krizinin 2030-2050 yılları arasında yılda 250.000 ek ölüme neden olabileceğini öngörmektedir (WHO, 2021).

Ekosistemler de derin bir çöküş yaşamaktadır. Mercan resiflerinin %50'si kaybolmuş; Amazon ormanları karbon yutağı olmaktan çıkıp karbon kaynağı hâline gelmiştir. WWF Living Planet raporları, 1970–2018/2020 arası hayvan popülasyonlarında %69–73'lük dramatik düşüşler bildirmektedir. Bu durum, sadece türlerin kaybı değil, su döngüsü, toprak verimliliği ve yerel iklim düzenleme gibi ekosistem hizmetlerinin de bozulduğunu göstermektedir.

Bu kriz, doğa, toplum ve ekonomi arasındaki ilişkilerin kapitalist modernite tarafından yeniden düzenlenmesinin sonucudur. Bu bağlamda, 2023 yılında Ukrayna’da yaşanan Kakhovka Barajı felaketi, kapitalist modernitenin ekolojik yıkım üzerindeki etkisini somut bir örnek olarak ortaya koymaktadır.

Kakhovka Barajı’nın yıkılması, yalnızca bir altyapı felaketi değil, aynı zamanda kapitalist çıkarların doğa üzerindeki tahakkümünün bir yansımasıdır. Barajın yıkılmasıyla birlikte, baraj göletinde biriken 83.000 ton ağır metal serbest kaldı ve bu durum, çevre kirliliği ve ekosistem tahribatına yol açtı. Bu olay, kapitalist modernitenin doğa üzerindeki tahakkümünü ve ekolojik yıkımı nasıl derinleştirdiğini gösteren çarpıcı bir örnektir.

Bu felaketin ardında, kapitalist modernitenin doğa üzerindeki tahakkümü ve ekolojik yıkımı derinleştiren politikalar bulunmaktadır. Kapitalist sistem, kâr odaklı üretim ve tüketim ilişkileriyle doğayı metalaştırmakta ve ekosistemleri tahrip etmektedir. Bu durum, iklim krizinin yalnızca bir çevresel sorun değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik adaletsizliklerin bir sonucu olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Kakhovka Barajı felaketi, kapitalist modernitenin ekolojik yıkım üzerindeki etkisini somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu olay, iklim krizinin yalnızca bir çevresel sorun değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik adaletsizliklerin bir sonucu olduğunu ve kapitalist modernitenin bu kriz üzerindeki sorumluluğunu göstermektedir.

Bu örnekler, iklim krizinin salt bir çevresel olgu olmadığını, kapitalist modernitenin erkek egemen, sınırsız büyüme ve kâr odaklı üretim modeli tarafından şekillendirildiğini göstermektedir. Karbon emisyonları, sıcaklık artışları ve doğal afetler, bu sistemin birer sonucudur. Politik ekoloji perspektifine göre, ekolojik yıkım ekonomik ve politik güç ilişkilerinden bağımsız düşünülemez (Robbins, 2012). Murray Bookchin’in toplumsal ekoloji yaklaşımı da doğa üzerindeki tahakkümün, insanların birbirleri üzerindeki tahakkümünden beslendiğini vurgular (Bookchin, 1993).

Dolayısıyla, iklim krizi yalnızca bir “iklim sorunu” değil; kapitalist moderniteye dayalı üretim ve tahakküm ilişkilerinin doğa üzerindeki yansımasıdır. Bu perspektiften bakıldığında kriz, hem ekolojik hem de toplumsal bir acil durum olarak yeniden tanımlanabilir.

Ekofeminizm, iklim krizini kadınların ve doğanın eşzamanlı sömürüsü üzerinden açıklar. Vandana Shiva, sermayenin doğayı “hammadde deposu”, kadını ise “görünmeyen emek”

olarak konumlandığını vurgular (Shiva, 2016). Bu sömürgeci bakış, hem kadınları hem de ekolojik varlıkları sistematik bir şiddetin hedefi haline getirir.

Bugün iklim krizinin en ağır sonuçlarını yine kadınlar yaşamaktadır: Afrika’da kuraklıkla mücadele eden çiftçi kadınlar, Bangladeş’te sel sonrası barınaksız kalan kadınlar, Kürdistan’da barajlarla tarım ve yaşam alanı yok edilen köylü kadınlar. Bu deneyimler, iklim krizinin yalnızca çevresel değil aynı zamanda toplumsal cinsiyetlendirilmiş bir gerçeklik taşıdığını gösterir.

Eko-Kırım: Kapitalist Modernitenin Sessiz Soykırımı, İklim Krizine Giden Yol

Eko-kırım, ekosistemlerin, türlerin ve doğal yaşamın sistematik biçimde yok edilmesi sürecidir. Bu kavram, iklim krizini yalnızca “hava olayları” veya “sıcaklık artışı” çerçevesinde anlamamanın yetersizliğini ortaya koyar. Eko-kırım, iklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı, toprak ve su kaynaklarının tahribi gibi ekolojik yıkımların birbirine bağlı bir bütün olarak yaşandığını gösterir. Başka bir deyişle, iklim krizini eko-kırım perspektifiyle ele almak, kriz ile ekolojik yıkımın birbirinden ayrılamayacağını vurgular.

Bu yıkımın arkasında, kapitalist modernite olarak tanımlanan erkek egemen ve kâr odaklı bir uygarlık modeli vardır. Kapitalist modernite, doğayı bir “kaynak” ve toplumu metalaştırarak, sınırsız büyüme ve sermaye birikimi hedefiyle işler. Böylece ekosistemler, yerli halklar ve yaşam alanları, ekonomik ve politik tahakküm ilişkilerinin doğrudan nesneleri hâline gelir.

Somut örneklerle bunu görmek mümkündür. Amazon ormanları, tarım tekelleri tarafından yok edilmekte; soya ve palm yağı üretimi için milyonlarca hektar alan tahrip edilmekte ve bölgedeki yerli halkların yaşam alanları ve kültürel dokusu tehdit edilmektedir (RAISG, 2020). Cizre ve Hasankeyf’teki baraj projeleri, hem ekosistemleri hem de tarihi mirası birlikte yok etmektedir; Ilısu Barajı ile 12.000 yıllık Hasankeyf sular altında kalmış ve yerel topluluklar yerinden edilmiştir (Aydın, 2019). Kongo Demokratik Cumhuriyeti’nde maden çıkarımı, hem doğayı hem de yerel halkları doğrudan etkilemekte, kobalt ve koltan çıkarımı sırasında çocuk işçiliği, ormansızlaşma ve su kaynaklarının kirlenmesi gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır (Amnesty International, 2017).

Bu örnekler, iklim krizinin salt bir çevresel sorun olmadığını; kapitalist modernitenin erkek egemen, sınırsız büyüme ve kâr odaklı üretim modeli tarafından şekillendirildiğini gösterir. Karbon emisyonları, sıcaklık artışları, doğal afetler ve ekosistemlerin yıkımı, bu

sistemin doğa üzerindeki somut yansımalarıdır. Abdullah Öcalan’a göre, kapitalist modernite yalnızca ekonomiyi değil, toplumu, kültürü ve doğayı da metalaştırarak yaşanmaz hâle getirir (Öcalan, 2011). Bu bağlamda iklim krizi, kapitalist modernite uygarlığının vardığı en uç noktadır ve eko-kırım süreci ile iç içe geçmiştir.

Sahte Çözümler, Yeşil Maskeler ve Teknoloji Tuzağı

Devletler ve büyük şirketler, iklim krizini durdurmak yerine, sıklıkla kriz karşısında kendi çıkarlarını korumaya yönelmektedir. Bu yaklaşım, çeşitli sahte çözüm mekanizmalarıyla kendini gösterir.

Karbon ticareti, bu mekanizmalardan biridir. Şirketler, emisyonlarını doğrudan azaltmak yerine karbon kredisi satın alarak kirlletmeye devam edebilir. Örneğin, bir enerji şirketi yüksek miktarda CO₂ salımı yaparken, başka bir bölgede orman veya yenilenebilir enerji projelerine yatırım yaparak kendi karbon borcunu “denkleştirebilir”. Bu sistem, emisyon azaltımını zorunlu kılmak yerine, sermayeye yeni bir kâr alanı yaratır ve ekolojik yıkımı durdurmak yerine sürdürür (Lohmann, 2006).

Yeşil yıkama (greenwashing) ise şirketlerin çevre dostuymuş gibi görünerek, yıkıcı faaliyetlerini gizlemesi biçiminde ortaya çıkar. Örneğin, petrol şirketlerinin “karbon nötr” kampanyaları, sahadaki petrol çıkarımı ve çevre tahribatını örtbas etmek için kullanılır. Benzer şekilde, moda ve teknoloji şirketleri, sürdürülebilir üretim sloganlarıyla, tedarik zincirinde ciddi çevresel tahribat yaratmaya devam edebilir. Bu yöntem, halkı yanıltır ve iklim krizinin gerçek çözümünü erteleyerek krizle mücadeleyi sabote eder.

Birleşmiş Milletler’in COP zirvelerinde alınan kararlar da çoğunlukla sermaye dostudur. Zirvelerde önerilen önlemler, halkların temel ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade, büyük şirketlerin çıkarlarını koruma eğilimindedir. Örneğin, bazı karbon piyasası mekanizmaları ve ulusal emisyon hedefleri, gelişmekte olan ülkelerin krizden daha fazla etkilenmesini engellemek yerine, zengin ülkelerin işine yarayan esnek düzenlemeler sunar (Lohmann, 2006).

Bsahte çözümler krizle mücadele etmekten uzak, krizden kâr sağlayan bir sistemin parçası olarak işlev görmektedir. İklim krizinin gerçek çözümü, karbon ticareti ve yeşil yıkama gibi yüzeysel önlemlerle değil; toplumsal, ekonomik ve ekolojik adaleti esas alan derin dönüşümlerle mümkündür.

Son yıllarda iklim krizine çözüm arayışları genellikle teknolojiye yöneltilmektedir. Devletler ve şirketler, yapay zekâ, veri merkezleri, kripto madenciliği ve diğer ileri

teknolojileri “iklim dostu” çözümler olarak sunmaktadır. Ancak bu yaklaşım hem krizle mücadelede yanılığa düşülmesine hem de kapitalist modernitenin en uç örneklerinin meşrulaştırılmasına yol açmaktadır.

Tekno-oligarşi, güncel teknoloji ilerlemesinin tepesi olarak kapitalist modernitenin bir tezahürüdür. Bu yapı, teknolojiyi kâr ve güç odaklı bir araç olarak kullanır; ekolojik ve toplumsal maliyetleri göz ardı eder. Yapay zekâ ve kripto madenciliği için kurulan veri merkezleri, tek başına orta ölçekli devletlerin yıllık enerji ve su tüketimini aşmakta, bu durum hem iklim krizine doğrudan katkı yapmakta hem de doğal kaynakları hızla tüketmektedir (Greenpeace, 2022).

Yenilenebilir enerji yatırımları dahi çoğunlukla tekellerin kâr odaklı projelerine dönüşmekte; doğa, yerel topluluklar ve ekosistemler yeniden sömürülmektedir. “İlerleme” ve “çözüm” diye sunulan bu teknolojik hamleler, enerji ve su kaynakları üzerindeki yükü artırmakta, ekolojik dengenin bozulmasına yol açmaktadır.

Sonuç olarak, teknoloji çözümleri, iklim krizini durdurmak yerine yeni zenginlerin ve tekellerin topluma ve doğaya yükünü artırmaktadır. Tekno-oligarşinin en radikal teknolojik projeleri, sürdürülebilirlik maskesi altında iklim krizini derinleştiren ve kapitalist modernitenin ekolojik tahakkümünü güçlendiren birer örnektir.

İklim Krizine Çözüm Olarak Demokratik Modernite

Kapitalist erkek egemen sistemin çözümsüzlüğü ortadadır. Çözümü, merkeziyetçi, kâr odaklı ve hiyerarşik yapının tersine, halk merkezli, yerelden örgütlenmiş bir yaklaşımda aramalıyız. Abdullah Öcalan’ın demokratik modernite paradigması, doğa ve toplum arasındaki ilişkiyi tahakkümden çıkarıp özgürlük ve eşitlik temelinde yeniden kurmayı önerir (Öcalan, 2012). Bu yaklaşım, ekolojik varlıkları yaşamın öznesi kabul eder, komünal ekonomiyi temel alır ve yerel, yerinden yönetim mekanizmalarına dayanır.

Komünal ekonomi, halkların kendi üretim ve tüketim kararlarını almasını sağlayarak doğaya zarar vermeyen ve dayanışmacı üretim biçimlerini güçlendirir. Yerel gıda sistemleri, kolektif mülkiyet biçimleri, su ve enerji ortaklıkları ve mikro-ölçekli yenilenebilir enerji projeleri, iklim değişikliğine karşı toplulukların direncini artırır. Kâr, artık birincil amaç olarak görülmez; ekolojik ve toplumsal ihtiyaçlar önceliklidir.

Eko-barış ise yalnızca insan-insan çatışmasının durması değil, insan-doğa ilişkilerinin barışa dönüştürülmesidir. Savaş ve militarizm ekolojik yıkımın güçlü tetikleyicileridir; barış, ekolojik restorasyonu ve yerel özyönetimi mümkün kılar. Demokratik modernite

çerçevesinde eko-barış, adalet, kadın özgürlüğü ve ekolojik koruma ile iç içe bir hedef olarak konumlanır. Bu anlayış, yalnızca Kürt hareketi için değil, dünya için de ilham vericidir. Zapatistalardan Chiapas'a, Hindistan'daki kadın tarım kooperatiflerine ve Kuzey-Doğu Suriye'de kurulan ekolojik köylere kadar, halkların kendi yerel çözümleri iklim krizine karşı gerçek direnci göstermektedir.

Öcalan'a göre ekoloji ve ekonomi birbirinden ayrılamaz; doğa üzerinde sürdürülebilir bir yaşam ancak toplumun ekonomik ilişkilerinin demokratik ve komünal temelde yeniden örgütlenmesi ile mümkündür (Öcalan, 2012). Komünal ekonomi, ekolojik dengeyi korurken toplulukların kendi üretim ve tüketim kararlarını almasını sağlar; kâr odaklı kapitalist üretim anlayışını dönüştürür ve doğaya zarar vermeyen, dayanışmacı, yerel üretim biçimlerini güçlendirir. Bu anlayış, ekolojik sürdürülebilirliği ekonomik örgütlenme ile birleştirerek, iklim krizine karşı toplumsal ve ekolojik direnci artırır.

Eko ekonomi, komünal düzenin ekoloji temelli ve yerelden yapılanmasını ön görür. Karar alma mekanizmalarını yerel halka bırakır fakat şeffaflık ve hesap verilebilirlik tüm komünal düzen için ortaktır. Böylece yerelden çözümler hem iyi örnek, hem denetim aracına da dönüşebilir. Yerel demokratik yapıların güçlendirilmesi, kadın konseyleri ve ekolojik komünlerin resmileştirilmesi, merkezi devlet veya sermaye projelerine karşı koruma mekanizmaları oluşturulması gereklidir. Komünal ekonomi programları, gıda egemenliğini destekleyen kooperatifler, ortak su/enerji yönetimi ve mikro-yenilenebilir projelerle devlet ve uluslararası fonlamada öncelikli olmalıdır. Eko-kırım hukuku ve hesap verebilirlik mekanizmaları, büyük projelerde insan hakları ve ekosistem etki değerlendirmelerini zorunlu kılmalıdır. Karbon piyasaları tek çözüm olarak kullanılmamalı; karbon kredileri ancak Bu bütüncül yaklaşım, demokratik modernite, komünal ekonomi ve eko-barışı bir araya getirerek, iklim krizine karşı halkların yerelden yükselen gerçek çözümlerini ve direncini temsil etmektedir.

İklim krizi, kapitalist modernitenin erkek egemen, sınırsız kâr anlayışının bir sonucudur. Çözüm için teknoloji ya da piyasalar değil; halkların söz ve karar hakkı, komünal ekonomi ve demokratik modernite gereklidir.

Son Not:

Bookchin, M. (1993). The Philosophy of Social Ecology. Black Rose Books.

Foster, J. B. (2000). Marx's Ecology: Materialism and Nature. Monthly Review Press.

Greenpeace (2022). The Cloud's Dirty Secret: Data Centers and Climate Change.

IPCC (2023). AR6 Synthesis Report. Intergovernmental Panel on Climate Change.

Lohmann, L. (2006). Carbon Trading: A Critical Conversation on Climate Change, Privatisation and Power. Dag Hammarskjöld Foundation.

Öcalan, A. (2011). Demokratik Uygarlık Manifestosu, Cilt II: Kapitalist Uygarlık. Aram Yayınları.

Öcalan, A. (2012). Demokratik Modernite Manifestosu, Cilt III: Özgürlük Sosyolojisi. Aram Yayınları.

Robbins, P. (2012). Political Ecology: A Critical Introduction. Wiley-Blackwell.

Shiva, V. (2016). Staying Alive: Women, Ecology and Development. North Atlantic Books.

WHO (2021). Climate Change and Health. World Health Organization.

WMO (2023). State of the Global Climate Report. World Meteorological Organization.

Afete Dirençli Kentler İçin Ekolojik Parklar: Yaşam (Afet) Parkı*

Bediz Yılmaz-28 Eylül 2025

Ekolojik altyapıya sahip bir park, bir afet riski olmasa dahi iklim krizi karşısında her kentin atması gereken bir adım şüphesiz. Fakat afet sözkonusu ise -ki artık bunun sözkonusu olmadığı herhangi bir şehirden bahsetmek zor-, hatta İstanbul gibi deprem riskinin tüm şehir sakinleri için bir kabus olduğu bir şehirde bu altyapı çok daha hayati bir işlev üstlenir

Başlıkta geçen kelimeleri tek tek ele alırsam bu yazıda neyi amaçladığımı da anlaşılır. “Kent” ile başlayalım: bugün artık hem ülkemizde (% 77) hem de dünya genelinde (% 55) nüfusun çoğunluğu kentlerde yaşıyor. Bizimki gibi çok iyi planlama yapamadan gelişmeye (kapitalizmin çarkına büyük dişli olmaya olmaya) çalışan ülkelerde bir de kentlerde aşırı yığılma sorunu var. İstanbul, Türkiye nüfusunun beşte birine evsahipliği yapıyor. En kalabalık 7 ilin toplam nüfusu da ülke genel nüfusunun % 40’ını oluşturuyor. Durum böyle olunca, “dirençlilik” meselesi bütün bu kentler için en önemli mesele oluyor. Nedir dirençlilik ve neye karşı dirençli olmaktan bahsediyoruz? Dirençlilik, henüz karşılaşılmamış olan ve ne zaman karşılaşılabileceği de bilinmeyen, fakat üstümüzde korkutucu bir kara bulut gibi salınan tehditlere karşı geliştirilmesi gereken bir önlemlere dayalı dayanıklılıktır diyebiliriz. Öncelikle günümüzün bir numaralı kavramı krizlere karşı geliştirilmelidir: her an içinde miyiz yoksa girecek miyiz diye beklediğimiz ekonomik kriz, epeydir içinden çıkamadığımız demokrasi krizi, ve bağıra bağıra gelse de henüz tam anlamıyla idrak edilemeyen iklim krizi akla ilk gelen birkaç örnek. İnsanlar gibi kentler de artık krizlere ve diğer risklere karşı dirençlilik geliştirmek durumunda, zira hazırlıksız yakalanma halinde sonuçlar çok daha ağır olacak. Kitlemel göçler, savaşlar, kuraklık, ve tabii afetler her an tetikte olmayı gerektiren, elimizdeki tüm imkanlarla dirençli hale gelmek için seferber olmamız gereken riskler. Bu yazıda bunlardan “afet” konusuna odaklanacağım, çünkü İstanbul gibi hem çok kalabalık, hem çok yoğun yerleşimli, hem de büyük bir deprem yaşaması an meselesi olan bir kent için en birinci risk bu.

Peki afetlerle ilgili bu yazıda parkların nasıl bir yeri var ve “ekolojik park”? Burada biraz uzun duralım, çünkü kent ile afete karşı dirençlilik kavramları birbirine burada bağlanıyor. Ekolojik parklar; ekolojik tasarım ilkelerine bağlı kalınarak tasarlanan ve yönetilen, yerel habitatlara ev sahipliği yaparak bölgesel biyoçeşitliliği destekleyen, aynı zamanda halkın rekreasyonel ve eğitsel ihtiyaçlarını karşılayabilen, kentsel ekosisteme entegre doğal alanlardır. Kentlerdeki parkların ekolojik parklara dönüştürülmesi, özellikle betonlaşmanın yoğun olduğu büyük şehirlerde çevresel ve toplumsal açıdan büyük önem taşır. Bu tür parklar yalnızca estetik bir kamusal alan sunmakla kalmaz, aynı zamanda çeşitli bitki ve hayvan türlerine yaşam ortamı sağlar ve kentteki biyolojik çeşitliliği destekler. Şehir içinde doğal ekosistemlerin korunması, biyoçeşitliliğin artmasına ve kentin daha sürdürülebilir olmasına katkıda bulunur.

Ekolojik parkların afetlere karşı dirençlilik açısından önemi çok büyüktür, zira afet zamanlarında yaşamı destekleyen bazen yegâne mekanlar onlardır. Bu açıdan, ekolojik parklara afetlerle ilgili bazı ilave unsurların da eklenmesiyle oluşan bu alanlara Yaşam Parkı denmesini uygun görüyoruz. **Ekolojik-Afet-Yaşam Parkları** çok çeşitli işlevler üstlenir. Ekolojik açıdan biyoçeşitliliği destekler, kentte ısı adası etkisini azaltır, hava kalitesini iyileştirir ve yağmur suyunun emilmesini sağlayarak taşkınları önler. Sağlık ve refah açısından bireylerin bedensel ve ruhsal iyilik halini korur, sağlıklı yaşam hakkını destekler. Sosyal açıdan kentte farklı kesimlerin bir araya gelmesine imkân verir, stres ve kentsel kaosu hafifletir, topluluk bilinci kazandırır. Ekonomik açıdan farklı işlevlerle alternatif mekanizmalar ve parasal olmayan ekonomik döngüler oluşturur. Afet parkı işleviyle ise dayanıklı alanlar sağlar, kaçış rotaları ve toplanma alanları oluşturur, acil durum depoları olarak çalışır, afet bilinci ve eğitimi sunar, böylece afetlerin etkilerini hafifletir. Bu şekilde **Yaşam Parkı**, hem olağan hem de olağanüstü koşullarda kentlilere çok boyutlu fayda sağlar.

Bir parkın ekolojik olarak düzenlenmesi ve afetlere ilişkin ek unsurlarla donatılması tam olarak ne anlama geliyor? 2023 depremleri sonrasında Hatay’da bir mahalle parkında hayata geçirdiğimiz bir projeden esinle hazırladığımız **Afet Sonrası Yaşamın Yeniden Kurulmasında İlk Adım Olarak Parklar*** başlıklı kılavuz kitapçıktan okuyalım.

İlk olarak, eğer sıfırdan park / yeşil alan oluşturulacaksa buranın afetlere (deprem, sel, yangın vd) uygun bir şekilde yer seçiminin yapılması, tasarlanması ve oluşturulması gerekir. Fakat eğer halihazırda var olan bir park ise, afet için gereken altyapı ve donatıların yerleştirilmesi ilk adımdır. Bunlar, İdari Birim, İlk Yardım ve Tıbbi Müdahale Alanı, Malzeme

Deposu, Gıda Deposu, Yemek Pişirme Alanları, Doğa Temelli Çocuk Alanları ve WASH yani Temiz Su, Sanitasyon, Hijyen alanıdır. Parkın büyüklüğüne ve ne kadar insanın orayı kullandığına bağlı olarak bütün bu alanların boyutları farklılaşır; küçük bir mahalle parkında ölçek çok küçük olurken büyük bir yeşil alanda çok daha büyük olacaktır. Bu alanlar gibi onları bağlayan yollar, aydınlatmalar ve tabelalar da afetlere ve çeşitli erişilebilirlik kısıtlarına göre titizlikle düzenlenmelidir.

Eşzamanlı ikinci adım ekolojik altyapı donatıları denebilecek unsurlardır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkün: **1-Su:** Yağmur suyu hasadı, su arıtma sistemleri ve kamusal çeşmelerle temiz suya erişim sağlanmalı. **2-Enerji:** Güneş enerjisi sistemleri ve pasif enerji tasarımı ile parkların enerji ihtiyacı karşılanmalı. **3-Gıda:** Gıda ormanları, sebze yatakları ve tohum kütüphaneleri ile afet sonrası gıda güvencesi sağlanmalı. **4-Atık:** Kompost sistemleri ve kuru/kompost tuvaletlerle atık yönetimi çözülmeli, çevre kirliliği önlenmeli.

Ekolojik altyapıya sahip bir park, bir afet riski olmasa dahi iklim krizi karşısında her kentin atması gereken bir adım şüphesiz. Fakat afet sözkonusu ise -ki artık bunun sözkonusu olmadığı herhangi bir şehirden bahsetmek zor-, hatta İstanbul gibi deprem riskinin tüm şehir sakinleri için bir kabus olduğu bir şehirde bu altyapı çok daha hayati bir işlev üstlenir. Özellikle ilk 72 saatte, dışarıdan müdahalenin zor ve yavaş olmasının oldukça muhtemel oldukça o en kritik zaman diliminde, temiz su, şebekeden bağımsız elektrik, gıdaya ulaşım gibi temel meselelerin çözümünün mahalle ölçeğinde sağlanması ancak ekolojik bir yaklaşımla düzenlenmiş parklarla sağlanabilir.

Ne var ki, parkın ekolojik altyapıya sahip olması elzem olmakla birlikte yeterli değildir. Afet durumlarında ekolojik becerilere sahip olmak, hayatta kalma şansını artırdığı gibi toplumsal dayanışma ve iyileşme süreçlerinde de kritik rol oynar zira afetler genellikle altyapının çökmesi, iletişim ve ulaşımın kesilmesi, su ve yiyecek temininde zorluklar gibi sorunları beraberinde getirir. Böyle koşullarda hayatta kalma becerileri, temel ihtiyaçların karşılanmasını, güvenli hareket etmeyi ve başkalarına yardım edebilmeyi mümkün kılar; aynı zamanda bireylerin psikolojik dayanıklılığını güçlendirerek stresle başa çıkma ve soğukkanlı kararlar alabilmelerine katkı sağlar. Ancak hazırlıklı olmak afetin kendisinden önce atılacak adımlarla mümkündür. Bu nedenle ekolojik becerilerin afet öncesinde kazanılması, bireysel direnci güçlendirmenin yanı sıra park kullanıcılarının bir araya gelmesini, topluluk oluşturma pratiklerini pekiştirmesini ve kolektif dayanıklılığın artmasını sağlar. Uzmanlar tarafından verilecek ve düzenli olarak tekrarlanacak eğitimler

aracılığıyla bu temel beceriler öğrenilebilir; park toplulukları kendi ihtiyaçları doğrultusunda daha farklı beceriler de geliştirebilir.

Ekolojik becerilere örnek olarak şunlar verilebilir fakat bunlarla sınırlamamak, doğa ile yakından ilişki kurmayı mümkün kılacak şekilde genişletmek gerekir: **Basit su filtresi yapımı, kutu ile güneş fırını imal etme, roket soba kurma, çömleklerle soğutucu yapımı, sinek/böcek kovucu karışımlar üretme, ilk yardım ve yangın söndürme, gıda yetiştirme, yenilebilir bitkileri tanıma, kompost yapma, kuru ve/veya kompost tuvalet inşa etme.** Bu becerilere ilişkin altı çizilmesi gereken nokta hemen hemen hepsinin eldeki çok sınırlı malzemelerle de yapılabilecek şekilde, çok temel ekolojik bilgiye dayalı olmasıdır. Afet olmazsa da gündelik hayatta bilinmesi eğlenceli ve faydalı, özellikle çocuklar için ekolojik farkındalığı arttırıcı niteliktedir.

Son olarak şunu vurgulamak isterim: **Yaşam Parkı**, kullanıcılarının ihtiyaçlarına göre şekillenen, onlarla birlikte dönüşebilen ve adapte olabilen dinamik bir sistemdir ve bu sistemin verimli ve sürdürülebilir olabilmesi için, parkın çevresindeki topluluk tarafından sahiplenilmesi ve düzenli kullanıcılar tarafından aktif olarak kullanılıp denetlenmesi büyük önem taşır. Aksi halde, güçlü altyapı yatırımları yapılmasına rağmen sahiplenilmediği için yaşatılamayan ve maalesef bir proje çöplüğü olan ülkemizde de bolca bulunan işlevsiz mekânlara dönüşme riski mevcuttur.

* Bu yazıda 2024 yılında Bediz Yılmaz ve Evren Yıldırım tarafından BAYETAV için hazırlanmış olan “Afet Sonrası Yaşamın Yeniden Kurulmasında İlk Adım Olarak Parklar” başlıklı kılavuz kitapçık temel alınmıştır. Kitapçığın tamamına şu adresten ulaşmak mümkündür: <https://www.bayetav.org/tr/work-detail/162>

Besta'nın Zirvesine Doğru Direniş Nöbeti

Rojda Bedia Akkaya-28 Eylül 2025

Yürüyüşten sonra nöbetin tutulacağı yere, yani Besta'ya varıldığında kolektif emeğe ve üretime dayalı komünler oluştu: Nöbet komünü, temizlik komünü, yemek komünü gibi yaşam komünleri... En önemli komün kuşkusuz, ekolojik talana karşı Besta'nın zirvesinde gerçekleştirilen tartışma komünüydü

90'lı yıllardan bu yana Botan coğrafyası; taşı, ağacı, yer altı ve yer üstü zenginlikleriyle birlikte “güvenlik” gerekçesiyle bombalanıyor. Petrol aramaları, kömür ocakları açılmaya devam ediyor. Önceden “güvenlik” gerekçesiyle yürütülen bu uygulamalar, şimdilerde rant amaçlı sürdürülüyor. Bu ranta artık ağaç kesimi ve doğanın talanı da eklendi. İşte tüm bu ekokırım ve saldırılara karşı, Şırnak Ekoloji Platformu'nun çağrısıyla 9 Eylül'de Besta'da başlatılan doğa nöbetinin ilk adımı; Şırnak sokaklarında gerçekleşen görkemli bir yürüyüşle atıldı.

Rengârenk pankartlar taşıyan gençlerin coşkusu, ağır bedeller ödemiş annelerin stranlarında dile gelen kararlılıkla birleşti. Atılan her slogan, söylenen her söz, yürüyüşün ruhunu yansıtan en yalın ve en güçlü ifade olarak dillerde yankılandı, hafızalara kazındı.

Uzun ve zikzaklı cadde boyunca birbirinden kopmadan yürüyen genç, yaşlı, kadın, çocuk herkesin tek amacı vardı: Kürdistan toprağının nefes almaya devam etmesi. Özellikle gençlerin hazırladığı anadildeki afişler, kimliğin ve doğanın birbirinden ayrı düşünülemeyeceğini haykıran sessiz birer tanıklık gibiydi.

Her sözün içinde, her pankartın ardında mutlaka kadınlar vardı; mücadeleyi eşit sorumlulukla omuzlayan, direnişin rengini büyüten ve yaşamı geçmişte olduğu gibi şimdi de var eden kadınlar...

Yürüyüşten sonra nöbetin tutulacağı yere, yani Besta'ya varıldığında kolektif emeğe ve üretime dayalı komünler oluştu: Nöbet komünü, temizlik komünü, yemek komünü gibi yaşam komünleri... En önemli komün kuşkusuz, ekolojik talana karşı Besta'nın zirvesinde gerçekleştirilen tartışma komünüydü. Pek çok söz ve değerlendirme vardı; fakat Şirnex'te süregelen ekokırımı karşı, Besta'da özgürlük kürsüsünde konuşan Mêrdîn Barış Annesi Hesibe Mengirkaon, Gılgamış Destanı'nı hatırlatarak şunları söyledi:

“Önderliğin bütün kitaplarında Enkidu'nun ihaneti anlatılıyor. Bugün Kürdistan'ı sömüren devletler doğamızı talan ediyor. İhanetçi Kürtler olmasa, şimdiye kadar geldikleri gibi gitmiş olurlardı. Bugün ormanlarımız ihanetçilerin eliyle kesiliyor. Adınız Enkidu gibi lanetle tarih sayfalarında yer almasın. Siz bu lanetli ismi üstünüzden atın. İhanetin küçüğü büyüğü olmaz, ihanetten vazgeçin. Bu toprakların sahibi bizleriz. Kirli politikalara alet olmayın.”

Ananın dilinden, tarihten süzülerek akan bu derin ve anlamlı sözler herkesin yüreğine ve zihnine kazındı, birçok duyguyu iç içe yaşattı. Bu sözler, aynı anda hem öfke hem hüznü, hem direniş hem de coşku barındırıyordu. Birçoğumuzda, “Önderliğin yarattığı halk ve kadın gerçekliği budur.” düşüncesi hâkim oldu.

Özgürlük kürsüsü tartışmalarından sonra her fırsatta ateşin etrafında halaya duruldu. Çünkü halay, Botan için direnişin adıdır; var olmanın ve yaşamanın başka bir ifadesidir. Halaya eşlik eden ateş harlandıkça genç, kadın ve yaşlı herkes tek yürek hâlinde kenetlenerek doğaya selam gönderdi. Ezgiler eşliğinde öne atılan her adımda vücuduyla toprağa yakınlaşan Botanlılar, geriye attığı adımlarda da gökyüzünü selamladı. Sabahın ilk ışıklarına kadar ateşin etrafında hep birlikte doğaya şarkılar söylendi. Gecenin karanlığı, hep birlikte haykıran yüzlerce insanla aydınlığa yüz çevirdi. Gün doğmak üzereyken herkesi müthiş bir heyecan kapladı; çünkü Besta'nın zirvesine doğru yol alınacaktı.

Besta'ya yürürken herkes güneşin doğuşuna tanıklık etmek ve Êzidî kadınlarının yaptığı gibi güneşi “doğurmak” istedi. Güneşi doğurmak, güneşin doğuşuna eşlik etmek; yaşamı doğurmakla eşdeğerdi. Sevgili Eş Genel Başkanımız Çiğdem Kılıçgün ve sevgili Eş Genel

Başkanımız Tülay Hatimoğulları da oradaki herkes gibi güneşin doğuşuna tanıklık etmek için zirvedeydi.

Alevi inancında güneşe durmak kutsaldır. Kürt toplumunda da güneşin anlamı başkadır. Güneşe içsel bir yoğunlukla duruldu ve bu ritüel bittikten sonra alana geri dönüldü. Nöbet eylemi sonlandırılmadan önce bir açıklama yapıldı. Bu açıklamada kitle, öfkesini, inadını, mücadelesini dile getirdi. Karadeniz’den Ege’ye kadar devam eden ve büyüyen ekoloji ve yaşam mücadelesinin bir olduğu; nerede doğanın talanı ve yok edilmesi yaşıyorsa, orada tek ses ve tek yürek olunması gerektiği haykırıldı. Ayrıca; her yerde ağaçsız, ormansız bir yaşamın olamayacağı, ekolojik mücadeleyi ve yaşamı büyütme, doğayı savunma sözünün hep birlikte yenilendiği vurgulandı.

Son olarak, kesilen sedir ağaçları doğaya, yani ait olduğu yere geri bırakıldı. Yoğun duyguların yaşandığı doğa nöbetinin en etkileyici sahnelerinden biri; herkesin omuzunda taşıdığı ve kendisiyle bütünleştiği ağacı doğaya geri bırakması oldu. Bu güzel atmosferi yaşatan kolektif emeğin zeminini oluşturan Şırnak Ekoloji Platformu’nun emeği çok büyüktü. Bizler de bir kez daha şunu söylemekten çekinmiyoruz:

Doğa özgür olana dek mücadele ve direnişle...

Yaşam için Besta’da Yürüdük: Ekokırım Karşı Barışın ve Özgürlüğün Çığığı

Cemile Kaçar-28 Eylül 2025

Halk direniyor. Ve her direniş diğere nefes oluyor. Kazdağlarından yükselen ses Besta’ya güç veriyor, Besta’dan çıkan ığılık Munzur’a, İkizdere’ye umut taşıyor. Ekoloji mücadelesi yerel sınırları aşan, bütün halkların ortak yaşam hakkını savunan bir mücadele hattı

9 Eylül sabahı Şırnak meydanında yüzlerce insan bir araya geldi. Kadınlar, gençler, siyasi parti temsilcileri, demokratik kurumlar ve ekoloji hareketinden dostlar; tek bir sese dönüştü: “Besta yaşamdır!” Meydanı dolduran coşku, halaylarla, sloganlarla ve kararlı bir yürüyüşle Besta’ya doğru aktı. 0 gün Şırnak’ın sokakları yalnızca bir kent değil; yaşamı, kültürü ve özgürlüğü savunanların ortak buluşma mekânıydı. Ben de iklim Adaleti Koalisyonu ve Toprağımızı Vermiyoruz kampanyası adına bu yürüyüşteydim. Yüzlerce kişiyle omuz omuza, kesilen ağaçların sesini duyurmak için yürüdük. Her adımda toprağın kokusu, ağaçların nefesi ve halkın direnciyle buluştuk. Yürüyüş Besta’da gece nöbetine dönüştüğünde, aslında bir hakikati bir kez daha gördük: Doğayı savunmak, halkın iradesini ve barışı savunmaktır. Besta: Doğayla Halkın Hafızası Besta, yalnızca bir orman değil.

Mezopotamya’nın kadim coğrafyasında halkların yaşamıyla, kültürüyle, emeğiyle örülmüş bir mekân. Dağlarında yankılanan her ses, köylerin belleğiyle, dengbêjlerin ezgileriyle, anaların direnciyle birleşiyor. Bu yüzden burada kesilen her ağaç yalnızca ekolojik bir yıkım değil; aynı zamanda bir halkın tarihine, kültürüne ve geleceğine yönelmiş bir saldırdır.

Bugün devletin “güvenlik” adı altında yürüttüğü politikalar, Besta’da çıplak bir şekilde görünür hale geliyor. Orman kesimleri, sadece doğayı hedef almıyor; aynı zamanda halkın yaşam alanlarını boşaltmayı, kültürel varlığını yok etmeyi amaçlıyor. Eko Kırım ile demografik ve politik mühendislik iç içe geçiriliyor.

Kadınların ön Safındaki Direniş

Besta’da gece olduğunda, yürüyüşümüz nöbete dönüştü. Dağların karanlığında yanan ateşler, yaşamı savunan kalplerimizin ışığıydı. Kadınların ön safında tuttuğu nöbet, yalnızca bir ekoloji mücadelesi değil; barış ve özgürlük mücadelesinin de özünü temsil ediyordu. Analardan genç kadınlara uzanan zincirde, doğa talanına karşı direnişin aynı zamanda patriyarkaya karşı direniş olduğunu gördük. Çünkü biliyoruz ki kesilen her ağaç yakılan her orman, kurutulan her dere; en çok kadınların yaşamını, emeğini ve geleceğini vuruyor. Kadınların “Beşta yaşamdır” haykırışı bu yüzden barışın ve özgürlüğün de sesi oldu.

Mezopotamya’dan Kazdağlarına Ortak çığlık

Bestadaki çığlık yalnız değil. Hasankeyf’te sulara gömülen tarih, Munzur’da baraj tehdidi altındaki yaşam, Kazdağlarında maden şirketlerinin talanı, Akbelen’de kesilen ormanlar, İkizdere’de delik deşik edilen vadiler... Hepsi aynı saldırının parçası. Sermaye ve devlet el ele, yaşam alanlarını “rant” ve “güvenlik” bahanesiyle yok ediyor.

Ama halk direniyor. Ve her direniş diğerine nefes oluyor. Kazdağlarından yükselen ses Bestaya güç veriyor, Besta’dan çıkan çığlık Munzur’a, İkizdere’ye umut taşıyor. Ekoloji mücadelesi yerel sınırları aşan, bütün halkların ortak yaşam hakkını savunan bir mücadele hattı.

Taleplerimiz Net ve Meşru

Besta’dan yükselen talepler bugün daha gür bir şekilde dile getiriliyor:

- Ağaç kesimleri derhal durdurulsun.
- Doğa, güvenlik bahanesiyle ve rant uğruna katledilmesin.
- Bölge halkının iradesi tanınsın, karar süreçlerine doğrudan katılım sağlansın.
- Tüm ekoloji hareketleri, demokratik kurumlar ve uluslararası kamuoyu Besta’nın yanında dursun.

Bu talepler yalnızca Besta için değil; Mezopotamya’dan Anadolu’ya, dünyanın dört bir yanındaki yaşam alanlarını savunan herkes için ortak taleplerdir.

Bir Çağrı: Besta Yaşarsa Biz de Yaşarız

Besta’da gördüğüm hakikat şudur: Atılan her adım, tutulan her nöbet yalnızca ağaçları değil; yaşamı, kültürü ve geleceği savunmak içindir. “Beşta yaşamdır” sloganı, bir ormandan çok daha fazlasını dile getirir; halkın kendi kaderine sahip çıkma kararlılığını haykırır.

Bugün Bestadan yükselen ses, hepimize yönelmiş bir çağrıdır:

- Doğa katledilirse barış olmaz.
- Ağaçlar kesilirse yaşam kurur.
- Besta yaşarsa biz de yaşarız.

Mezopotamya’nın dağlarından yükselen bu çağrıya kulak vermek, yalnızca bir ekoloji meselesi değildir. Bu, barışı, özgürlüğü ve yaşamı savunma meselesidir. Bestada direnenler hepimize şunu hatırlatıyor: Yaşamı savunmak, geleceği savunmaktır. Ve biz biliyoruz, Besta yaşarsa biz de yaşarız.